

بدو عرض شده باید وزراء را بخواهد و با آنها گفتگو نماید ولی نیشود مجبور کرد که فلان را از فلان نقطه تعبد کند و شاید وزراء صلاح ندانند و این مخالف با قانون اساسی است

آقا سید حسین - جواب انجمنها این است که در این باب مجلس وزراء را خواسته که گفتگو نماید و در صورتیکه وزراء تمهید این اشخاص را اصلاح بدانند عمل خواهند کرد

رئیس - پس باید بنمایند گان انجمنها همین طور جواب داد و فردا هم چهار ساعت بفرود مانده آقایان و کلا باید حاضر باشند بجهت گفتگوی با وزراء (مجلس ختم شد)

مذاکرات روز شنبه یازدهم شهر صفر المظفر دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز شنبه نهم را آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند

نایب رئیس - امروز باید قانون وظایف قرائت شود و رای گرفته شود

آقا سید حسین - قرار بود اعضاء کمیسیون اداره انتخاب شوند و اکثری هم رای خود را نوشته اند بدو آن ورقها جمع شود که تا تمام شدن قرائت قانون متونبات اعضاء کمیسیون اداره هم با اکثریت آراء معلوم گردند

(در این موقع اخذ وره آراء شده شروع قرائت قانون متونبات گردید) در بین قرائت قانون جناب آقای حاج میرزا حسن آقای مجتهد تبریزی بهرامی جناب حاج امام جمعه خوئی و سایر و کلائی محترم آذربایجان ورود مجلس نمودند

آقای حاجی امام جمعه - بدین است که هرملت از بدو خلقت دنیا نامور رستگاری آنها بدست علما بوده است و بعضی از کوه نظران چنان فرض مینمایند که احکام شرع فقط ناظر بامور آخرت و علمای آنها هم راهنمای آخرتند و حال آنکه اینطور نیست اگر درست دقت نمایند در احکام شرع مامهانطور که دستور امور مصادی است ناظر بامور معاشیه مام هست پس همین طور که علماء علماین خداه را از حیث امور معاشیه و تمدن هم آگاه کرده اند مردم در این قرن چهاردهم که نهایت ذلت باین ملت دچار شده و گرفتار ظلم بودند و از یکسالی در نیم قبل سیدین السندین دیدند که نزدیک است رشته ملت و دین گسیخته گردد و چاره از برای تاه و استقلال این دولت اسلامی ندیدند نیز اینکه سلطنت را مشروطه نمایند لهذا بدست یاری سایر علماء اهل مملکت سلطنت مستبده ظالمانه چندین ساله را بدل بسلطنت مشروطه نمودند از همت این دو بزرگوار و همراهی علمای سایر بلاد خاصه در آذربایجان که در حقیقت دارالسلطنه دوم این مملکت است بواسطه وجود جناب مستطاب آقای حاج میرزا حسن آقای مجتهد و اقدامات مجدانه ایشان سلطنت مستبده تبدیل بسلطنت مشروطه گردید و اگر فی الجمله در این اواخر تأخیری در حضور بهر رسانیدن ایشان در مجلس مقدس شده است امیدواریم که بعدها از اقدامات خودشان پیش از پیش ملت را خوشتر فرمایند و این هم لایحه ایست که خودشان نوشته اند قرائت بشود

قرائت شد قریب باین مضمون که از بدو امر مشروطیت نهایت جو جهاد را در استقرار آن بعمل آوردم و در این مدت هیچ وقت از تشدید و تأیید این اساس و تقویت دین اسلام و خیرخواهی ملت و دولت غفلت نکرده ام اگر در آمدن مجلس مقدس و اظهار همراهی و اشتیاق خود فی الجمله تأخیری شده بواسطه پاره از موانع بوده است امیدوارم که بعد ها پیش از پیش در تشدید این اساس و ازدیاد اتحاد و اتفاق مجاهدت نموده خاطر عموم را از خود خوشتر و خوشوقت سازد (صوم الملهاک تبریک نمودند)

آقای حاج میرزا حسن آقای مجتهد - خداوند انشاء الله بن مجلس و این و کلا را تأیید نماید و آنتهایی را که قصد دارند که دوباره اساس این مملکت رجوع باستیاد نماید خدا بر طرف و نابود فرماید

آقا سید حسن تقی زاده - بنده میخواستم دو کده در مورد آقا تبریک و تمهیت عرض نمایم و وافساکذشته از رسمیات بطور ساده باید عرض کرد برای آنها نیکه که در این موضوع اشتباه نموده رفع اشتباه بشود که حضرت آقا بکده بقیه از اول تا کنون از تأیید و تقویت اساس مشروطیت فارغ نبوده نیستند و اینکه مختصر رنجش از جزئیات حاصل شده بود ربط باین ندارد و گویا آنها نیکه بصیر هستند میدانند که هیچوقت از خیال مشروطیت خارج نبودند و اگر دل تنگی حاصل شده بواسطه جزئیات بوده و بعد الله آنها هم رفع شده و امروزه تمام ملت ایران با هم کمال اتقان و اتحاد واردند

آقای میرزا آقا مجاهد - اگر چه آنچه در این موضوع لازم بود گفته شد و حقیقتاً در اینکه تأسیس این اساس از اقدامات علما بوده است شبهه نیست و همینقدر امروز ما از تشریف فرمای ایشان متشکر بوده و البته حضرت آقا هم بعدها آنچه را که مبیایند مساعدت فرمایند خواهند فرمود

نایب رئیس - معلوم است آقای مجلس و مشروطیت و حفظ دین و مملکت با علمای اعلام است همین طور که جناب حاج امام جمعه فرمودند در آذربایجان ایشان اقدامات فرموده اند و اساس مشروطیت را در آنجا برقرار کرده اند انشاء الله بعدها بیشتر و بهتر هم قسم اقدامات خواهند فرمود

رئیس - تشریف فرمائی جناب آقای مجلس مقدس تبریکه بگویم و انشاء الله مبارک است (مجددا شروع بقرائت قانون متونبات گردید پس از مذاکرات زیاد در ماده اولی که راجع بتعیین میزان مبلغ و مقدار مرسوم بوده و مردد بود بین اینکه اگر زیاده از یازصد تومان نقد و ده خروار جنس باشد موقوف بتصویب وزیر مشمول و مجلس مقدس است یا اگر هزار تومان نقد و بیست خروار جنس باشد موقوف بتصویب مجلس و وزیر مشمول خواهد بود در انتیاب رای گرفته شد و با اکثریت آراء میزان همان پانصد تومان نقد و ده خروار جنس تصویب گردید و در ماده دوم که راجع بود بدان نصف مرسوم متوفی بوره بشرط مدت بعضی قید مدت پانزده ساله لازم می دانستند و بعضی قید مدت را هیچوجه لازم نمیدانستند اخذ رای شده با اکثریت آراء دادن نصف مرسوم بوره متوفی نامتد پانزده سال تصویب شد () اعضاء کمیسیون اداره که در اول مجلس رای گرفته شده بود با اکثریت آراء معین گشته و اساسی قرائت شد از قرار ذیل

آقای معاضد السلطنه - آقای حاج محمد تقی شاهرودی - آقای حاج میرزا علی آقا - آقا میرزا محمود خونساری - آقای رئیس التجار - آقای قوام دیوان

مذاکرات روز ۳ شنبه چهاردهم شهر صفر المظفر دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز شنبه یازدهم را آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند

(اسامی اعضاء کمیسیون جنک که قبلا با اکثریت آراء انتخاب شده بودند قرائت شد از قرار ذیل)
امان الله میرزا - اسان الکا - هدایت الله میرزا
خیاط باشی - امجد السلطان - مشیر السلطان
رئیس - حضرت والا وزیر جنک بمجلس آمده و توضیحی میفرمایند بعدند

وزیر جنک - البته بطریقیکه آن روز عرض شد باید یک تغییر در حالت حالیه قشون داده شود تا یک ترتیبی بتدریج در نظم قشون حاصل گردد و کتابچه که سابق در این باب نوشته شده و بمجلس فرستاده شد خلاصه آن این است که قشون باید کلاً پنج تقسیم بشود باین معنی که پنج اردو در پنج نقطه تشکیل داده شود یکی در طهران و یکی در آذربایجان و همچنین مثلا در نقاط دیگر که مهم است تشکیل بدهیم و ترتیب آن را هم اینطور قرار دادیم که از همان افواج سابق از هر فوجی یک نلک آنرا بحکم قرعه انتخاب نمایم و دو نلک دیگر مرخص شوند و حقوق یک فوج را بصرف تسکيلات همان یک نلک برسانیم و این یک اردو را بترتیب نظام خارجه منظم نموده بعد بواسطه همین یک شبهه سایر شبات نظامی هم منظم و مرتب شوند چون یکدفعه ممکن نیست قرار شد بدو از طهران شروع بشود یعنی یک اردو را در اینجا معین و تشکیل نمایم

محض نمونه تا بعد سایر جاها هم مرتب شود و ترتیب آن هم با مخارج آن نوشته شده است حال در کمیسیون جنک با در کمیسیون دیگر هر طور که مجلس صلاح بداند رجوع شده در جزئیات آن دقت نظر کرده و نظریات خود را بنویسند تا شروع بکار شود و محل مخارج آن هم معین شود که باین ترتیب باید ماه بماه بقشون پول داده شود

وکیل التجار - آبا وزارت جنک همان عده قشونی را که در سابق بوده و در دفتر ثبت است میخواهند که پنج قسمت نمایند یا آنها را تغییر و تخفیف خواهند داد و مخارجی که دادند از همان مبلغی که در بودجه هست میدهند یا اضافه خواهند داد

وزیر جنک - البته همان عده نمیشود لابد از آن عده کم میشود که همان میزان که در بودجه معین شده مخارج آنها را کفاف بنماید مثلا از برای طهران تمام نظام طهران را معین کرده یک نلک از آنها را بقرعه انتخاب میکنیم و با آنها مواج میدهم سایرین را هم از برای مدننگاه میداریم

وکیل التجار - بنابر این اضافه خرج لازم نیست **مستشار الدوله** - اینطور که وزارت جنک فرمودند بعد از تشکیل کمیسیون البته در جزئیات آن گفتگو میشود و داخل در جزئیات نمیشوم فقط عرض بنده در باب سرحدات است که امروز باین وضع قشون لازم دارند خوب است این نمونه را که فرمودند در یکی از سرحدات شروع فرمایند مثلا در آذربایجان یا کردستان زیرا که امروزه تشکیل اردو درم گرفتارند بعال سرحدات ندارد حال خوب است که این نمونه و تشکیل اردو را در سرحد قرار بدهند و بقیه بنده این ترتیب بهتر است

وزیر جنک - در سرحدات شما محتاج بقشونی هستید که امروز باید حاضر باشد و این ترتیب که حالیه تصد داریم بتدریج منظم و حاضر خواهد شد و گذشته از این عقیده بنده اینست که این مسئله درم کر شروع شود که بقوه آنها در سایر جاها هم مرتب نمایم

مستشار الدوله - بانفوذ وزارت جنک ملاحظه نزدیک دور را نباید داشته باشند
آقای میرزا آقا مجاهد - فرمایشی که جناب مستشار الدوله فرمودند که در جزئیات داخل نشوم صحیح است ولی نظم اردو و تشکیل آن باید بدو درم کر شروع بشود بعد از اینجا بجای دیگر سرایت